

Прошу, оберігай маму

Роман Шін Ѓонсук «Прошу, оберігай маму» — несподіваний і дуже важливий для нашого соціуму твір, який захоплює читача з першої сторінки й не відпускає до останньої. Адаже авторці вдалося у своїй оповіді заторкнути ту тему, яка стосується, напевно, кожної й кожного, але при тому уникнути властивих їй зайвих сентиментів і нав'язливого дидактизму, запропонувавши натомість історію життя однієї мами й спонукаючи задуматися: чому те, що ніби мусить виходити на перший план у родинних стосунках, дуже часто так і залишається непроговореним, невисловленим, і часом уже запізно щось із цим удіяти. Власне, ця історія про самовіддачу й любов і водночас — про нечулість й сліпоту, жорстоку правду життя.

«Все починається з матері і все повертається до матері. У маминих обіймах завершуються всі земні страждання. Саме тому таке палке прохання «Прошу, прошу, оберігай маму»» — **Чон Хонсу, літературний критик**

«Можемо знати, який колір вона любить, які квіти, які страви. Та наскільки сини й доньки, хай вже й у дорослому віці, розуміють, що рухає їхніми мамами? «Прошу, оберігай маму» —напружений, зачаровуючий, болісно прекрасний роман про приховані сторони життя, бажання, труднощі та мрії тих, кого, як ми вважаємо, знаємо якнайліпше»— **Seattle Times**

«Ця книга не для тих, хто шукає легкого шляху. У ній — хвилювання й страх, почуття провини й розбиті серця, сльози: все, як у родині» — **Seattle Times**

«Історія про первородний гріх всіх дітей цього світу. Про всіх нас, хто знаходить у мамі опору та одночасно відштовхує її від себе. Болісна сповідь, що пробуджує тих, хто ще має час, а для тих, хто запіснився, стає невеселою утіхою» — **Лі Чжок, південнокорейський співак**

INTERNATIONAL BESTSELLER

ШІН ГЬОНСУК

ПРОШУ,
ОБЕРІГЛЙ
МАМУ

роман

ПЕРЕКЛАД
ХАННИ КУЗЬМЕНКО

Анотація

Роман Шін Ѓонсук «Прошу, оберідай маму» — несподіваний і дуже важливий для нашого соціуму твір, який захоплює читача з першої сторінки й не відпускає до останньої. Адже авторці вдалося у своїй оповіді заторкнуту ту тему, яка стосується, напевно, кожної й кожного, але при тому уникнути властивих їй зайвих сентиментів і нав'язливого дидактизму, запронувавши натомість історію життя однієї мами й спонукаючи задуматися: чому те, що ніби мусить виходити на перший план у родинних стосунках, дуже часто так і залишається непроговореним, невисловленим, і часом уже запізно щось із цим удіяти. Власне, ця історія про самовіддачу й любов і водночас — про нечулість й сліпоту, жорстоку правду життя.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати в будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко»**.

ISBN 978-617-553-017-7

© Kyung-sook Shin, 2008

© Ханна Кузьменко, український переклад, 2023

© «Видавництво Анетти Антоненко», 2023

Розділ перший. Невідоме нікому

Минув тиждень, як ви загубили маму.

Зібравшись усією родиною в брата вдома, ви обговорили план дій. Для початку зупинилися на створенні листівок. На думку не спадало нічого, окрім цього допотопного способу. Зникла ваша рідна людина, до того ж мама, але що ви могли в цій ситуації? Насправді, небагато що. Написати заяву в поліцію. Перевернути догори дригом усі околиці. Чіплятися до перехожих зі світлиною мами та питанням, чи не бачили схожу людину. Ще доручити молодшому братові опублікувати в Інтернеті мамине фото з описом причини та місця її зникнення разом із вашими контактами. Хотіли пошукати по тих місцях, куди б мама теоретично могла піти, та ти знала, що нема таких.

Старший брат доручив саме тобі скласти текст листівки. «Ти ж письменниця». Письменниця. Твої вуха почервоніли, ніби за тобою був грішок. Чи допоможуть складені тобою декілька рядків у пошуках мами?

Ти пишеш: «Народилася 24 липня 1938-го року», та батько заперечує, що мама тридцять шостого року народження. Лиш у документах зазначено тридцять восьмий рік. Ти вперше про це чуєш. За словами батька, у той час це було звичайне діло. У багатьох діти помирали немовлятами, того зазвичай чекали два-три роки перед тим, як реєструвати народження дитини. Ти хочеш виправити цифри, та брат каже, що треба все ж таки писати, як у документах.

Це ж листівка, яку ми самі створюємо, ми не в районній адміністрації чи у відділку поліції, то чи варто вказувати все тільки так, як прописано в документах? Однак мовчки знову

виправляєш дату. Замислившись, чи справді день народження мами двадцять четвертого липня.

«Нащо ото справляти мій день народження окремо?» — уже не один рік поспіль повторювала мама. День народження батька за місяць до маминого. Раніше ти, як і всі родичі з великих міст, приїздила в селище J до батьків на дні народження чи інші свята. Одних тільки кровних родичів збиралося двадцять двоє. Мамі подобався галас рідні вдома. За кілька днів до свят вона готувала нове кімчі[1], йшла на ринок за м'ясом, не забувала й про зубну пасту та щітки для кожного, сама робила кунжутну олію та молола смажений кунжут, щоб роздати всім на дорогу. Напередодні свят навіть у розмовах з односельцями на ринку поведінка мами змінювалася: у ній вирувала життєва сила, у кожному слові відчувалася величезна гордість за свою родину.

У клуні вишикувалися наготові великі й малі скляночки із сезонним соком: сливовим чи полуничним, а восени й гарбузовим, у який мама додавала корінь солодки. Відправки рідним у місто чекали горщечки із засоленою рибою та моллюсками, а як хто натякне, то й банки з цибулевим відваром. Дім був фабрикою, на якій цілий рік виготовлялося щось для сім'ї: чи то настоювалися соєві соуси й паста, чи то шліфувався рис. Та якось усе частіше вже не діти навідувалися до батьків, а мама з батьком приїздили до міста, їхні дні народження справляли вже в ресторані. Так було легше. А останнім часом мама взагалі примовляла, що краще вже її день народження святкувати разом із батьковим. Бо влітку й до того спекотно, а ще треба два рази підряд справити поминки — куди ж ще свято влаштовувати? «Мамо, що ви таке кажете?» — заперечували ви. Навіть декілька років, хоч і не всією родиною, приїжджали святкувати до мами, у село. Та невдовзі подарунок мамі стали дарувати вже разом із батьковим, а її день народження минав якось непомітно.

Мамі подобалося купляти всім рідним по парі шкарпеток. Гора шкарпеток, яких так і не було нагоди віддати, з кожним роком все росла й росла в маминій шафі.

* * *

Ім'я: Пак Соньо

Дата народження: 24.07.1938 (69 років)

Зовнішність: коротке сивувате завите волосся, гострі вилиці.

Востаннє бачили в блакитній блузці, білому жакеті та спідниці в складку.

Місце зникнення: станція метро «Сеульський вокзал»

Думки щодо того, яку світлину вибрати для листівки, розійшлися. Хоч усі були згодні, що це має бути свіже фото, ні в кого з вас такого не було. Тобі спало на думку, що в якусь мить мамі стало страшенно не подобатися фотографуватися. Навіть коли пішли зробити сімейну фотографію, мама кудись непомітно зникла, і на фото тільки її й немає. Виходить, що найсвіжіша світлина, де є мама, — зі святкування сімдесятиріччя батька. Яка вона там гарна! У ханбоці[2] кольору морської хвилі, щойно з перукарні, з рожевою помадою на губах. Зовсім не такий мама мала вигляд перед тим, як зникла. Твій молодший брат засумнівався в тому, що люди впізнають її, навіть якщо збільшити обличчя. Каже, що коли опублікував це фото в Інтернеті, хтось залишив коментар: «Вродлива у вас мама! І здається, ще не в тому віці, щоб отак загубитися по дорозі». Ви вирішили ще пошукати, чи є в когось з вас інша світлина. А тобі старший брат наказав доповнити текст листівки. Мовчки зиркнула на нього, і тоді він пояснив, що це

має бути «сильний текст», «люди мають відчуття співчуття та бажання допомогти». Сильний текст... Пишеш: «Будь ласка, допоможіть знайти маму», та брат вважає, що це надто просто. «Розшукується мати» — а це якось пафосно, поміняй-но «мати» на «маму». «Шукаємо нашу маму» — ну, а це вже як мала дитина писала. Коли ти вкотре пишеш новий слоган — «Якщо побачите цю жінку, зателефонуйте, будь ласка», — брат не витримує й зривається. «Людина, яка називає себе письменницею, не в змозі нічого кращого придумати?». Ти не розуміла, що брат має на увазі під «сильним текстом». «Написати про винагороду — ось тобі і сильний текст», — утручається твій другий брат. Тоді пишеш: «Щедро винагородимо», але це вже не подобається невістці: «Що значить “щедро”? Не можна так писати. Має бути конкретна сума. Тоді в людях прокинеться інтерес».

— І скільки тоді пишемо?

— Мільйон вон?

— Це ж зовсім мало.

— Три мільйони?

— Та це ж не набагато більше.

— Тоді п'ять мільйонів.

Проти п'яти мільйонів заперечень не виникло ні в кого. Ти записала: «Обіцяємо винагороду 5 мільйонів вон» і поставила крапку. Другому братові не подобається, радить виправити на «Винагорода: 5 мільйонів вон». А молодший брат запропонував ще збільшити розмір шрифту. На цьому вирішили зупинитися та зробити отак. Кожен удома ще пошукає відносно нещодавнє мамине фото, хто знайде таке, відправить тобі на електронну пошту. Ти ж ще поміркуєш над текстом і надрукуєш, а молодший брат розвезе кожному по стосу. Ти гадаєш, що можна було б найняти людей для роздачі листівок, але старший брат не погоджується.

— Це маємо робити ми. У будні — як у кого вийде, на вихідних — усі разом.

— І коли ми її знайдемо з такими темпами? — пробурмотіла ти.

— Ми робимо все, що в наших силах. А не сидимо, склавши руки.

— Усе, що в наших силах — це що?

— Оголошення в газеті.

— І це все?

— А що ти хочеш? З завтрашнього дня кинути роботу й тинятися в пошуках то тут, то там? Якщо це гарантує на сто відсотків, що ми її знайдемо, то я в ділі.

Ти вирішила припинити безглузду суперечку. Адже зрозуміла, що це все через твою звичку: «Ти ж старший брат, то зроби що-небудь!». Давня звичка спихувати все на брата спрацювала й у цій ситуації. Ти замовкаєш, адже перекладанням відповідальності справі не допомогти.

Батько залишився в брата, а ви роз'їхалися по домівках. Залишилися б ще бодай ненадовго — знов розсварилися б. Саме так усе й було минулого тижня. Тоді ви зібралися, щоб вирішити, як шукати маму, та раптом почали дорікати одне одному за байдуже ставлення до неї. Усе те, про що старанно уникали думати, опинилося на поверхні. Лунала лайка, хряцали двері, хтось виходив на балкон із цигаркою, хтось взагалі йшов геть.

Найперше, що ти зробила, коли дізналася про те, що трапилося з мамою, — страшенно розізлилася:

— Як серед нас усіх не знайшлося жодного, хто б зустрів батьків на вокзалі?

— А щодо себе що скажеш? А ти?

«Я?». Ти закрила рота. Ти взагалі дізналася про трагедію через чотири дні.

Отак ти та твої рідні, перекладаючи провину перед мамою одне на одного, залишили одне в одного глибокі рани на серці.

***

Ти пішла з дому брата, поїхала на метро. Прямуючи додому, вийшла на станції «Сеульський вокзал» — саме там, де востаннє бачили маму. Сотні людей проходили повз тебе, штовхаючи плечима. Ніхто й не думав вибачатися. Мабуть, ці ж плечі штовхали й маму, коли батько відпустив її руку, і вона стояла одна, гадки не маючи, що робити.

Багато років тому, коли настав час і тобі покидати рідний дім, мама взяла юну тебе за руку й відвела в крамничку одягу на ринку. Ти тоді пригледіла собі простеньку сукню без зайвих прикрас, та мама обрала для тебе іншу — з оборками на рукавах і подолі.

— Як тобі?

— Та ні... — відмахнулась ти.

Мама, тоді ще така молода, здивовано витріщила очі.

— Та чого? Хоч надягни й подивись на себе.

Сукня з оборками була чимось з паралельного світу в порівнянні із засаленою хусткою на маминій голові.

— Та ну, дитячий садок якийсь.

— Он як?

Сумними очима оглянула сукню зверху донизу.

— А я, якби була тобою, приміряла.

Тобі стало ніяково через те, що ти назвала сукню дитячою.

— Не думала, що тобі таке подобається

— Е ні, подобається, просто не мала нагоди таке носити.

У який момент наша пам'ять починає підтирати спогади? Що ти взагалі пам'ятаєш про маму?

Усе те, про що навіть не згадувала, як мама ще була поряд, поставало перед очима. З тієї миті, як тобі передали жахливу новину, не могла ні на чому зосередитися довше ніж на хвилину. За спогадами неминуче хлинули докори совісті. «Треба було тоді приміряти ту сукню», — думаєш, опускаючись навпочіпки. Можливо, на цьому ж місці так само, як сидиш зараз ти, сиділа твоя мама.

Тоді ти все ж таки зупинила свій вибір на простенькій суконьці. А за кілька днів прибула на цю саму станцію — «Сеульський вокзал». Мама міцно тримала тебе за руку, прокладаючи шлях крізь море людей до годинникової вежі, звідки брат обіцяв вас забрати. Її хода була впевненою, непохитною навіть перед хмарочосами, що суворо споглядали на вас з висоти.

Не вірилося, що така людина могла загубитися. Світло осяяло тунель — прибував потяг. Нахлинула юрба пасажирів. Усе ще сиділа навпочіпки. На тебе, мабуть, дивилися косо, бо заважала пройти.

Коли батько відпустив мамину руку на станції «Сеульський вокзал», ти була з колегами в Китаї: у Пекіні проходив книжковий ярмарок. Мабуть, саме тоді, коли мама зникла в сеульському метро, на одній з ярмароквих яток ти гортала свою книжку, перекладену китайською.

— Ну чому ви не поїхали на таксі, тату! Чому метро? Якби не це!..

Виправданням батька було те, що вокзал і метро — одне ціле. От він і подумав, що нема сенсу виходити на вулицю й пересідати на таксі.

Як тільки щось трапляється, особливо як щось погане, ми починаємо длубатися в минулому, думати, чого не варто було

робити. Чому всі підтримали батькову ідею доїхати до будинку брата самотійно? Уперше таке. Хтось з вас завжди приїздив зустрічати батьків на вокзал. Це було звичне діло. А батько? Вони ж з мамою завжди їхали з вокзалу на машині когось з родичів чи на таксі. Тож як йому в голову прийшло поїхати на метро?

Казав, що коли зайшов у вагон метро, мами поряд уже не було. Як на зло, то була субота, до того ж середина дня, — у метро море людей. Батько випустив руку мами, і маму віднесло з натовпом. А поки метушився, двері вагону зачинилися, поїзд поїхав. І ось, коли мама залишилася одна на станції, з порожніми руками, бо її торбинку ніс батько, ти виходила з книжкового ярмарку та йшла на площу Тяньаньмень. Ти вже її бачила з вікон автобуса чи таксі, але цілеспрямовано йшла туди вперше за всі три візити до Пекіна. До вечора було ще довго, і китайський студент, що був вашим гідом, запропонував відвідати площу. Всі радісно прийняли пропозицію. Що було з мамою, коли ти виходила з таксі біля Забороненого міста? Зайшли було до палацового комплексу, та одразу ж вийшли. Весь Пекін був на реконструкції — через рік планувалася Олімпіада, тільки частина Забороненого міста залишалася відкритою для відвідувачів, більшість же локацій закрили на ремонтні роботи. У голові зринула сцена з фільму «Останній імператор»: уже підстаркуватий імператор Пуї повертається до Забороненого міста, де пройшло його дитинство, дістає коробочку, сховану в троні й показує її маленькому хлопчикові. Відкриває, а звідти виповзає цвіркун, друг дитинства Пуї. Коли ти крокувала площею Тяньаньмень, твоя мама стояла як вкопана посеред юрби, приймаючи на себе удари сотень плечей, і хто знає: може, чекала, що хтось за нею прийде.

На дорозі від Забороненого міста до площі Тяньаньмень також велися ремонтні роботи, тож хоч до площі, здавалося,

рукою подати, довелося йти лабіринтом обхідного шляху. Коли ти милувалася повітряними зміями в небі над площею, мама могла сидіти навпочіпки посеред метро та, утративши будь-яку надію, промовляти твоє ім'я. Коли ти спостерігала, як прочиняються Ворота Небесного Спокою до Забороненого міста, як звідти шеренгою, високо піднімаючи ноги, марширують вартові, як вони опускають червоний прапор, мама могла блукати лабіринтом сеульського метро. І слова тих, хто стверджували, що бачили маму, тому доказ: казали, що літня жінка, схожа на маму, повільно йшла-брела залом станції, подеколи зупиняючись та присідаючи додолу, аж поки не зупинилась як вкопана біля ескалатора. Казали й таке, що вона довго сиділа на станції, а потім узяла й сіла на потяг. Того вечора, як мама зникла, ти з колегами прямувала на таксі куштувати вуличну їжу. Під сліпучим світлом червоних ліхтариків спробувала китайську горілку, у якій, між іншим, було не менш ніж п'ятдесят шість градусів, закусюючи гарячим смаженим крабом.

* * *

Батько тоді вийшов на наступній станції й повернувся за мамою, але її, як він казав, там уже не було.

— Я розумію, що вона не встигла у вагон, але як можна загубитися? Усюди ж є вказівні таблички. Та й вона що, не знає, як телефоном користуватися? Можна було б подзвонити з таксофону.

Невістка припустила, що з мамою щось трапилось. Не може бути такого, щоб вона не змогла знайти дім сина тільки через те, що залишилася сама на станції. Думка людини, яка відмовлялася приймати факт, що мама вже не та, що була

раніше. Коли ти заявила, що мама стовідсотково могла загубитися, очі невістки полізли на лоба від здивування.

— Ти ж знаєш, яка мама останнім часом.

Її вираз обличчя так і промовляв: «Нічого я не знаю!». Та вся твоя сім'я все прекрасно розуміла. Розуміла, що коїлося з мамою, і чому вона може й не знайтись ніколи.

* * *

Коли ж ти дізналася про те, що мама не вміє читати?

Перший у своєму житті лист ти написала братові — скоріше, записала під диктовку мамин лист. У рідному селі брат закінчив школу, а потім провів рік у підготовці до іспиту на держслужбовця. Урешті-решт, отримавши посаду, переїхав до столиці. Уперше мамі довелося розлучитися з дитиною. Телефонів на той час ще не було. Єдиним способом зв'язатися з братом була пошта. Мама ніби відчувала, коли саме до неї прийде лист від брата, написаний, як завжди, крупним, розмашистим почерком. Пошту приносили приблизно об одинадцятій ранку; мама кидала все: роботу в полі, прання, й бігла отримувати листа. А як уже мала його на руках, не могла дочекатися, поки ти повернешся зі школи. Вона відводила тебе на задній двір і вклала в руку листа: «Почитай-но мені, та поголосніше».

«Моя люба матінко» — ніби за шаблоном з підручника починав брат кожний свій лист. Питає, як справи вдома, розповідає дрібниці про життя в місті: із пранням допомагає двоюрідна тітка (на велике прохання мами), без їжі не сидить, жити є де — на роботі можна залишатися на нічне чергування та спати в службовому приміщенні. Писав і про те, що місто відкриває море можливостей і в нього багато планів. Запевняв,

що неодмінно стане успішною людиною, а тоді зробить мамине життя легким і щасливим. Двадцятирічний хлопець замовчував труднощі, просив маму не хвилюватися за нього, а думати про своє здоров'я. Читаючи листа, ти зрідка поглядала на маму: вона слухала, нагостривши вуха, ніби боялася не дочути хоч слово, а погляд її зупинявся чи то на гілочці дерева, чи то на якомусь з горщиків, ніби вона намагалася щось у них розгледіти. Коли ти замовкала, дочитавши до кінця, мама прохала тебе записати її відповідь на лист. Починався він завжди зі слів «Любий мій Хьончолю». Хьончоль — так звати брата. Хоч мама тобі й не казала, ти ставила після імені кому. Після звертань ставила знак оклику: «Хьончолю!». Бувало, що мама, ніби забувши, що хотіла сказати, якийсь час сиділа мовчки. Ти прибирала з лиця неслухняне волосся та чекала, тримаючи ручку наготові. «Зимно стало надворі», — казала мама, і ти писала «Погода стає все холоднішою». Першим, про що йшлося у маминому листі після звертання «Любий мій Хьончолю», була погода. «Прийшла весна, весь сад у квітах». «Літо тільки почалося, а земля в полях уже суха від палкого сонця». «Час урожаю, цього року напрочуд добре вродили боби». Просторіччя зникали з її мовлення, тільки коли вона надиктовувала лист до брата.

Єдине, про що прохала мама, — берегти себе та не хвилюватися про неї. Після вітання «Любий мій Хьончолю» з маминих вуст хлинули вибачення: «Мені так шкода, синку, що я нічим не можу тобі допомогти». Поки ти старанно вимальовувала літери, записуючи мамини слова, у її очах стояли сльози — кап! — і ось сльозинка скотилася по щоці вниз та розбилася об мамину руку. Ти дописувала останні слова. «Не ходи голодним. Твоя мама».

Як третя дитина, ти була свідком болю й тривоги мами за твоїх старших братів. Після від'їзду найстаршого брата мама

щодня на світанку протирала горщики. Наносити тільки води з криниці — уже нелегка робота. Кожен з горщечків, яких десятки на задньому дворі, кожна кришка сяяли від чистоти — мама не оминала жодного. Поки мамині руки мили, з вуст лилася пісня. «Якби тільки не море між нами, не було б і розлуки гіркої...» — співала вона, а руки в ту мить занурювали у воду ганчірку та, діставши, ретельно віджимали.

«Одного дня, одного дня, повернешся ти за мною», — волога ганчірка заковзала поверхнею горщика. Кличеш її: «Мамо!». Мама обертається, і ти бачиш у її великих, як у лані, очах сльози. А коли, промовляючи ім'я брата, вона безсильно сідає біля якогось із казанів, ти мовчки забираєш у неї ганчірку та обіймаєш, поклавши її безсилі руки на свої маленькі плечі.

* * *

Рамьон — локшину швидкого приготування — мама варила тільки для старшого брата. Готувала її пізно ввечері, коли він повертався опісля вечірніх занять у школі; так вона проявляла свою любов. Бувало в розмовах зі своїм хлопцем ти згадувала цю локшину.

— Чого ти в цю локшину вчепилася? Локшина як локшина.

— Тоді це був делікатес! А він потайки сам усе з'їдав!

Коханого можна зрозуміти: виріс у великому місті, локшина швидкого приготування не була для нього чимось надзвичайним.

Коли на полицях магазинів з'являлася локшина з новим смаком, страви, які готувала мама, відходили на другий план. Мама купляла новинки та ховала в горщик на задньому дворі, щоб уночі поставити на стіл перед братом гарячу тарілку смакоти. Ночами ви з братами та сестрою як один прокидалися

від пахощів, що долітали з кухні. Мама все наказувала йти спати, та ви й далі сиділи й дивилися, як брат підносить до рота палички. Йому ставало ніяково, тож усім вам перепало трохи локшини.

— Як їстівним запахло — вони тут як тут! — незадоволено бубоніла мама, однак все ж ставила кипіти воду та діставала ще одну пачку рамьону — для вас.

Бульйону в новій порції було значно більше, ніж самої локшини, однак в ті часи ви раділи й такому.

Мама сиділа біля того самого горщика, у який зазвичай ховала рамьон, і гірко плакала, сумуючи за сином.

Її серце сповнювалося туги, як брати один за одним покидали рідний дім. Єдине, що ти в той час могла для неї зробити, — читати їхні листи та, записавши мамину відповідь, по дорозі до школи опускати біленькі конверти в поштову скриньку. Чому ж ти навіть не здогадувалась, що мама — іноземець у країні літер? Не замислювалася над тим, що мама просить малу тебе читати вголос листи та записувати її відповіді тільки тому, що робити цього сама не вміє? Ти сприймала це на рівні з проханням нарвати чогось на городі чи принести гасу — як звичайне доручення. Після того, як ти вслід за братами поїхала з дому, мама, мабуть, уже нікого не просила допомагати з листами. Бо ти не отримала від неї жодного листа. А може, це все тому, що ти сама їй не писала?

Та річ, певне, усе ж у телефоні — він якраз тільки-но з'явився, як ти їхала з села. Його встановили в сільського голови вдома, і цей перший на все село телефон фактично став телефоном загального користування. Щоранку з вуличних гучномовців так і було чути, як хтось прочищає горло, а за тим — «До такого-то такого-то дзвінок з Сеула, просимо підійти». Тепер і брати, що раніше писали листи, переважно дзвонили. З того часу, як з'явився той загальний телефон, усі,

чия рідня поїхала з села, де б не були на полі чи на городі, почувши гучномовці, насторожували вуха: кого? кого ж до телефону?

Мати та донька знають або все одна про одну, або навіть менше, ніж чужі люди, — завжди одне з двох.

Ще до минулої осені ти вважала, що гарно знаєш маму: що вона любить, як дійти порозуміння, коли вона розгнівана, які слова знайдуть відгук у її серці. І якщо б тебе спитали, де вона зараз, що робить, ти б відповіла миттю: «Мабуть, порається на кухні, може, сушить папороть», а як неділя — «Вона точно в церкві». Та з минулої осені ти вже не була така певна. З того моменту, як відчула, що ти не донька, а радше гість у маминому домі. Бо мама тоді, як ти приїхала, прибирала. Кинулася піднімати рушничок, що впав на підлогу, витирати стіл від плям та крихот... І коли це почалося? Як приїдеш без попередження, чуєш череду бідкання: «Пробач, що такий розгардіяш на ганку», «Ой, вибачай, ковдру не випрала». Зазирає в холодильник — і, як би ти не протестувала, уже збирається на ринок за продуктами. Та хіба ж коли ви одна сім'я, переймаєшся через невимитий одразу по обіді посуд? І як побачила ці спроби мами приховати безлад у її повсякденному житті, ти зрозуміла. Ти стала для неї гостею.

Може, зміни сталися й раніше. Набагато раніше, ще коли мама проводжала тебе до міста. Адже коли ти переїхала, перестала тебе сварити. Раніше ж як було: маленька провина — усе, ховайся. Із самого твого дитинства тільки й чула від неї «дівчисько». Зазвичай так вона тебе «вирізняла» серед братів. Тикаючи тобі в лице цим прізвиськом, прагнула виправити в тобі все: починаючи від поведінки за столом і ходи до одягу й манери говорити. Зрідка в такі моменти її обличчям просковзав

сум. Похмуро дивилася на тебе, коли, не маючи іншої допомоги, просила тебе взятися за кінці накрохмаленої підковдри, щоб як слід вирівняти її, чи підкласти хмиз у піч.

Одного холодного зимового дня ви сиділи біля кринички та чистили тушку ската для поминального столу, коли вона, не випускаючи з рук ножа, раптом звернулася до тебе: «Маєш старанно вчитися. Тоді відчиняться двері до геть іншого світу». Чи ти взагалі зрозуміла тоді, що вона хотіла цим сказати? Найчастіше, певно, ти промовляла слово «мама», коли вона, як завше, сварила тебе. У цьому слові звучала не ніжність до матері, а радше прохання: «Мамо, зверни на мене увагу»; «Не тільки свари, а й погладь до голівці»; «Стань на мій бік, хай там що». Тоді й зараз, коли ви її втратили, навіть подумки ти не перестаєш кликати її так по-дитячому: «Мам». Ти й досі хочеш вірити, що вона сповнена здоров'я й сил, і нема такого, щоб було їй не під силу. І як тобі вже нестерпно важко в цьому великому місті, вона завжди буде там, на тому боці слухавки.

Тієї осені ти не сказала, що приїдеш, не тому, щоб не турбувати маму зайвими клопотами. Та й рідний дім був далеко від міста Р, куди ти того дня прилетіла ранковим рейсом, отож, ще на світанку, коли вимила голову й вийшла з дому, прямуючи в аеропорт, ти й не думала про поїздку до мами. Якщо їхати не прямо до Сеула з міста Р, а через містечко J, за часом виходило значно довше, та й добиратися важко. Тож то була несподіванка й для тебе самої.

* * *

Коли підходила до дому, ворота бути прочинені. Як і вхідні двері. Наступного дня в обід у тебе було побачення, тож планувала поїхати звідси нічним поїздом.

Хоч саме тут ти народилася, містечко тепер чомусь здавалося тобі зовсім чужим. Кілька дерев біля струмка — от і все, що викликало спогади про дитинство. Вони й досі на місці, ті три дерева, тепер значно старіші, згрубіліші. Заради них, цих дерев, цих спогадів, ти, мабуть, і обирала путівець понад струмком, сходячи з великої дороги, коли йшла до рідного дому. Так підходила до заднього входу. Раніше тут був колодязь, до якого приходило по воду все село. Та з появою в кожному домі водогону його засипали. Перш ніж зайти крізь задні ворота, ти чомусь на хвилю зупинилася як вкопана там, де був колись той колодязь. Навіть потупцювалася на твердому бетоні. І тут колись було джерело води? У душі заворушилося щось дивне. Що ж з ним, тим джерельним ключем, що колись живив усіх людей довкола, сповнюючи колодязь водою? Що з ним тепер там, у темряві, під глибою бетону? Сама ти не бачила, як перекрили колодязь. Якось приїхала навідати маму, а замість нього лиш забетонована дорога. Мабуть, тому, що власними очима не бачила, і досі уявляєш, як хлюпочеться там унизу вода.

Побродила над тим, що було колись криницею, зайшла у ворота, покликала маму. У відповідь — тиша в сяйві осіннього сонця, що вже потроху сідало. Пішла в будинок — ні у вітальні, ні в кімнаті мами не було. У домі панував безлад. На столі відкрита пляшка з водою та кришка від неї, немита чашка в раковині. У вітальні на циновці перевернутий кошик для білизни, а на дивані брудна сорочка, що її, мабуть, скинув абияк батько. Яскраві промені сонця заливали порожню кімнату крізь західні вікна.

— Мам! — прокричала знову, хоч уже здогадувалася, що вдома нікого. — Мамо!

Тоді вийшла на подвір'я й, нарешті, побачила її. Мама лежала на тапчані у відкритій клуні. Знову кличеш її, та відповіді нема. Узуваєшся та, не зводячи погляду з мами,

прямуєш до неї. Колись мама ферментувала тут зерна для нуруку[3]. Коли, нарешті, добудували свинарник, зайнялися як слід клунею: повісили полички, де розмістилося старе кухонне приладдя, а під нею склали мамину консервацію. Тапчан сюди помістила сама мама, коли замість старого традиційного будинку звели новий, більш у західному стилі. Дещо зручніше було готувати, сидячи тут, у клуні, аніж стоячи в осучасненій кухні: молотити червоний перець для кімчі, лущити боби, розливати соєву пасту, солити капусту, сушити сою...

Озирнулась біля клуні й тільки зараз зрозуміла, що собака кудись подівся: у будці порожньо, на землі валяється ланцюжок. Усе ще шукаючи очима собаку, наблизилася до мами. Вона лежала непритомна. Певно, збиралася засушити на сонці кабачки: поруч лежали дошка та ніж, а в бамбуковому кошику виднілися кружальця кабачків. Спершу подумала, що мама заснула, хоч знала, що вона не спить удень. Уважно подивилася на її обличчя. Мама, роззявивши рота, трималася долонею за лоба, ніби переборюючи біль. Так нахмурила брови, що між ними пролягла глибока зморшка.

— Мамо!

Як не кликала, мама не озивалася.

— Мам! Мамо!

Тільки коли ти, впавши поруч на коліна, почала несамовито торсати її, та ледь розплющила запалені очі. На чолі виступав піт. Мама тебе не впізнавала. Лице її перекошилося; навряд чи побачиш такий вираз обличчя в людини, чия голова не розколюється від пекельного болю. Очі знов заплющилися.

— Мамо!

Ти й сама не помітила, як уже забралася на тапчан і вклала мамину голову собі на коліна, пригорнула спотворене болісною маскою обличчя, підтримуючи її, щоб не сповзала, під пахви. «Ну як можна було залишити її одну?» — промайнула в голові

гнівна думка, ніби хтось пішов собі та кинув маму напризволяще тут, у клуні. «Чи є межа людському егоїзму?». У ту мить у тобі вирувала злість на цього абстрактного «когось», хто покинув маму. Хоч ти нічим від нього не відрізнялася.

У перші хвилини сильного шоку ніколи не знаєш, як діяти. Викликати швидку? Перенести маму до кімнати? Де взагалі батько? Думки роїлися в голові, а тіло немов скам'яніло. Ти й далі сиділа та дивилася в лице мами на твоїх колінах, що вперше на твоїй пам'яті настільки перекосили страждання. Долоня, яка до цього здавлювала лоба, безсило опустилася. Дихала мама важко. Усе тіло обм'якло, руки й ноги охляло випросталися, випустивши напругу від боротьби з болем.

Ти продовжувала звертатися до неї, пригортаючи її до себе. Сердце шалено калатало. Уперше в житті допустила думку, що мама може отак і померти. Вона знову розплющила очі, зупинила погляд на тобі, навіть не змінившись на обличчі, хоч мала б здивуватися, побачивши тебе тут. Здавалося, будь-яка реакція забирала в неї сили. Лиш трохи згодом із безживним виразом обличчя вона пробурмотіла твоє ім'я. Ти прислухалась.

— Знаєш, як загинула твоя тітка, я навіть не плакала. Не могла та й годі.

Мама була настільки блідою та розгубленою, що ти й не знала, як її втішити.

* * *

Тітка померла восени. Тебе не було на похороні. Навіть за той рік, що вона боролася з хворобою, жодного разу не навідалася. Чим же ж була так зайнята? А в дитинстві мала її за другу матір. Щороку проводила літні канікули в неї, у хаті за горою. З-поміж твоїх братів і сестер ні до кого вона не ставилася

з такою симпатією, як до тебе. Мабуть, бо ти нагадувала маму. Не раз тітка примовляла: «Ви як дві краплі води!». Ніби повертаючись у дитинство, проведене з твоєю мамою, тітка водила тебе годувати кроликів і заплітала тобі коси. Як варила рис, для економії перемішуючи з ячменем, тільки тобі накладала найкраще — чистого рису. А перед сном саджала собі на коліна та розповідала давні історії. Засинаючи, ти відчувала під головою її руку... Навіть зараз, коли її більше нема серед вас, з легкістю згадаєш, як приємно пахло від неї, ще молодої. Усю старість вона присвятила догляду за онуком, чиї батьки були заклопотані роботою у власній пекарні. Яюсь, колисаючи дитину, тітка впала зі сходів. Та в лікарні їй відкрили очі на страшну правду: все тіло було безповоротно понівечене раком.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ